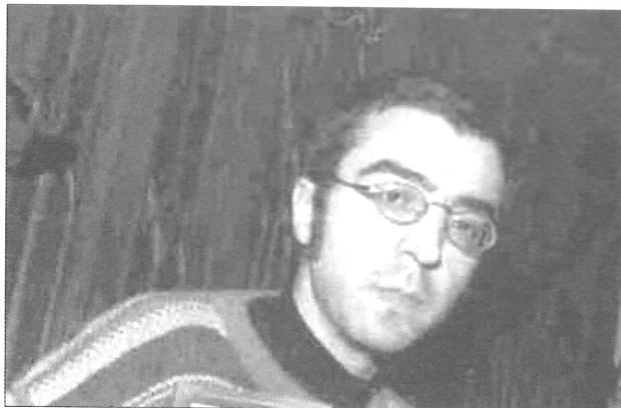

II Simposi sobre "La descoberta catalana d'Amèrica"

Can Borrell, 30 de novembre de 2002

Jordi Bilbeny

El passat dia 30 de novembre de 2002 va tenir lloc a la masia de Can Borrell a Arenys de Munt el II Simposi sobre "La descoberta catalana d'Amèrica". Allí s'hi van aplegar un grup d'erudits i grans conxexedors de la matèria que, repartits en sis ponències (tres al matí i tres a la tarda), van intentar explicar a la concurrència els seus darrers estudis.

Abans d'encetar el resum de les ponències és pertinent assenyalar el "leit-motiv" que segueixen la majoria d'elles. Pràcticament totes parteixen de la base que les fonts historiogràfiques oficials estan volgudament alterades pels censors de l'època, tot seguint una maniobra interessada, per tal de realçar el poder de la corona castellana, i abolir, així, l'acció de la corona catalano-aragonesa. Aquest complot ve a refermar la idea que, d'entrada, cap suport documental és del tot innocent.

La primera ponent fou la Sra. Alba Vallès (doctora en Història d'Amèrica) amb la paraula: "Barcelona: origen del procés de descobriment i colonització d'Amèrica". L'exposició va destacar, reiteradament, el cap i casal de Barcelona en tot el procés colomí. Especialment es va centrar en els quatre viatges que Colom va realitzar a Amèrica, destacant que la Ciutat Comtal fou l'epicentre de tota la gesta nàutica. Concretament, l'autora aportava tot un seguit de dades bibliogràfiques, les quals demostraven que l'allistament dels mariners, l'extensa documentació referida al brogit intens de les drassanes, i també la presència massiva de corsaris a les costes mediterrànies no eren pas fruit de la casualitat, sinó conseqüència directa dels preparatius barcelonins vers l'aventura atlàntica.

El segon a intervenir fou el Sr. Carles Camp (investigador) amb un treball anomenat: "L'origen català de la indústria sucrera americana". En aquest cas, l'autor va iniciar la seva "lectio" mostrant la fal·làcia de la ruta sucrera convencionalment acceptada. Per a ell, els textos proven que allà on hi va haver una indústria sucrera més potent fou en terres valencianes. D'aquí ve que a nivell terminològic, i relacionades amb el sucre, hagin arribat a Amèrica paraules com soca, resoca o trepig.

I per concloure la matinal va ser nomenat el Sr. Santi Serra (investigador) amb el text: "Alfons Yànyez i Cotlliure". El ponent va comentar una pintura, avui encara visitada en el Museu Naval de la "Torre del Oro" de Sevilla, on el protagonista és Alfons Anes Pinçon, el qual ha passat a la història adulterada de l'oficialitat com Martín Alonso Pinzón. Aquest

personatge, d'arrel portuguesa, afincat documentalment a l'Empordà i particip de la Guerra Civil catalana contra el rei Joan II, és un dels mariners més famosos –conjuntament amb els seus dos altres germans– de la primera expedició colombina. Doncs bé, la investigació evidència com el context del retrat no correspon a Palos de Moguer (o de la Frontera) sinó a la població rossellonesa de Cotlliure. Aquest decantament ens l'indica tot el rerafons del quadre (el relleu, les torres, l'església...) i també la visió de les muntanyes de Montserrat, les quals denoten la identitat nacional de l'obra. Malgrat això, i ja en versions artístiques posteriors, la pintura es veié retocada per la suplantació de Cotlliure pel paisatge andalús de Palos de Moguer (Huelva).

En la franja de la tarda, l'encarregat d'obrir el foc fou el Sr. Jordi Indiano (historiador) amb la proposta "Joan de Silva abans i després de l'arribada a Catalunya". Aquí se'ns ofereix una trama encara en vies de maduració. Per una banda, l'autor ens presenta un Joan de Silva portuguès situat al Comtat d'Empúries i contemporani de la Guerra Civil catalana, i per l'altra, una figura homònima de llinatge castellà, el qual desenvolupa el càrrec d'assistent reial a Sevilla. Òbviament, els dubtes afloren de seguida. Són dues persones diferents? Formen una sola identitat? El ponent té la impressió, que no la certesa (de moment), que el personatge castellà s'apropia d'elements vitals del primer. Tot i això, haurem d'esperar a nous esdeveniments per a veure una resolució en ferm.

El següent a passar per la taula va ser el Sr. Jan Grau (especialista en cultura popular) sota el títol: "Esquixos inconnexos de cultura popular catalana a Amèrica". D'entrada, el relator insisteix a desballestar la idea mal fonamentada de la no participació inicial catalana amb Amèrica. Precisament la qüestió de la cultura popular és la responsable aquí de verificar aquesta realitat. Des dels primers contactes, l'efecte mimètic es va produir. És a dir, que la cultura catalana va començar a penetrar amb força en les societats ameríndies. Tant és així, que alguns grups van incorporar diades del calendari festiu català en les seves tradicions. Sens dubte, aquest desplaçament va provocar un desajust en llurs cicles vitals, ja que la nova festa no coincidí amb el ritme autòcton de la seva natura. Per exemple, allà la festivitat de sant Joan no implica l'arribada del solstici d'estiu, ans al contrari. Així mateix, també trobem presència cultural catalana sota forma de bestiar en l'imaginari col·lectiu d'aquestes societats.

La darrera aparició, com no, va ser reservada a l'amic Jordi Bilbeny (escriptor i investigador) amb l'articulat "La mentalitat reial d'En Cristòfor Colom". La tesi que sustenta el treball és la quasi segura pertinença de Colom dins els circuits reials. D'altra forma no s'entén, i seguint la versió de sempre, com un personatge forani, genovès, pot arribar a acumular tants honors i privilegis després de complir els acords de les Capitulacions (17 d'abril de 1492). Sembla clar, doncs, que la vinculació de Colom amb la cort és del tot provada. Bilbeny ho posa de manifest amb el text de fra Geroni Agulló (s. XVIII) i també amb les publicacions d'il·lustres catalans no suspects de frau i de solvència contrastada del segle passat (Joan Amades, Ferran Soldevila o Jaume Vicens Vives). Malauradament, bona part d'aquesta informació es veu escapçada, de manera greu, per la Guerra Civil espanyola (1936-1939) i per la posterior dictadura. Així, doncs, les distincions que va demanar Colom (almirall de la mar oceànica, virrei i governador general) només podien ser atorgades a persones de cert renom. A més, cal observar que aquests oferiments són típics de la corona catalano-aragonesa, no així de Castella, un detall més que comporta un toc afegit a la catalanitat de l'assumpte. Un altre moment que confirma, a part dels béns rebuts, el tracte de favor dispensat és la rebuda pública que els Reis Catòlics li ofereixen a Barcelona. Per tant, tot plegat només fa que engruixir la seva condició de sobirà.

Josep Lluís Rodríguez i Bosch